

Toplumcu Düşünce Enstitüsü
“Suriye'deki Gelişmeler, Bölgenin Geleceği ve Türkiye”
Değerlendirme Toplantısı
ÖZET NOTLARI

Tarih: 10 Ocak 2025

Derleyen: Nebil İLSEVEN, TDE

Toplumcu Düşünce Enstitüsü'nün “*Suriye'deki Gelişmeler, Bölgenin Geleceği ve Türkiye*” başlıklı Değerlendirme Toplantısı 10 Ocak 2025 Cuma günü İstanbul'da Levent Marriott otelde gerçekleşti. Toplantıya Fehim Taştekin ve Naim Babüroğlu konuşmacı olarak katılmıştır. Toplantıda TDE üyesi ve Türkiye Raporu Direktörü Can Selçuki, Türkiye Raporu olarak en son yaptıkları ve henüz analiz çalışmaları tamamlanmakta olan kamuoyu araştırmasından Türkiye'de siyaset oluşturulmasına ışık tutabilecek ilk bulguları ana başlıklar olarak paylaşmıştır.

Toplantıya TDE Danışma Kurulu ve üyelerinin yanı sıra İstanbul Planlama Ajansı Başkanı Buğra Gökçe, İPA Akademik Kurul üyesi ve TDE kurucu üyelerinden Doç.Dr. Burak Cop, TÜSES Yönetim Kurulu Başkanı Altan Ertürk, ÜPV Yönetim Kurulu üyesi Bilgin Akbal ve TDE üyesi ve Eğitim-İş İstanbul 4. Şube Başkanı Alkoç Turan Başgönül ile Eyüpsultan Şube Başkanı Özkan Ersöz katılmışlardır.

Toplantıya yurtdışından çevirim-için ortamda katılan Fehim TAŞTEKİN açılış konuşmasını yaparak; a) Suriye'de yaşanan son siyasal gelişmeler ve değişimler ile ilgili olarak ülkenin geldiği aşamadaki genel görünüm konusunda bazı tespitlerde bulunmuş, ve b) bu tespitler ışığında geleceğe yönelik beklenti ve tahminlerini sunmuştur.

Fehim Taştekin konuşmasında, Suriye'de 2013'de artarak yoğunlaşan iç karışıklar ve sonunda Esad rejiminin sonlaması ile yeni bir evreye giren gelişmelerin ilk yıllardan beri Suriye üzerinden Bölgede güç kazanmaya çalışan ve ülke dışından gelen oyuncular tarafından beslenen ve tırmandırılan bir süreç olarak görülmesi gerektiğine işaret etti. Hal böyleyken, Esat Rejiminin son 2 yıla yaklaşan görece "çatışmasızlık ortamı" süresince ülke içindeki ekonomik koşulların iyileştirilmesi ve rejim yanlısı kesimlerin güçlendirilmesi yönünde gösterilen büyük zaafiyetin de bugün gelinen durumu hızlandırdığı ve kolaylaştırdığı belirtildi. Sahipsiz kalan devlet aygıtının ve maddi ve manevi olarak acz içinde bırakılan güvenlik güçlerinin rejimin çökmesini önlemek bir yana, çöküşün önünü açtığının iyi anlaşılması gerektiği örnekleriyle anlatıldı.

Bu genel tespit üzerinden bugün gelinen duruma bakıldığında; rejimi devirerek mevcut durumda iktidar iradesine hakim olan güçlerin, Irak Savaşından buyana bölgede faaliyet gösteren El Kaide ve DAESH uzantılı kadrolardan oluştuğuna dikkat çekildi. Bu kadroların farklı isimler altında özellikle Türkiye'nin de önemli bir siyasi ve askeri varlığının olduğu Suriye'nin kuzey-batı bölgesinde varlıklarını sürdüregeldikleri not edildi.

Bu bağlamda, bugün HTŞ olarak yeni düzenin oluşumunda öne çıkan örgütün, İdlib bölgesindeki gelişimi ve yükselişi süreçlerinde bölgede 20'nin üzerinde olan farklı örgütleri doğrudan tasfiye yolu ile hakim güç haline geldiklerinin özellikle altı çizildi. Bu "konsolidasyon" döneminde, örgütün "ihvancı-kökenli" lider kadrosu başta olmak üzere mevcut operasyonel kapasite ve kabiliyetlerinin İngiliz, Amerikan ve İsrail istihbarat örgütlerince de desteklendiği düşünülürse, önümüzdeki dönemde Suriye'de anayasal düzenin ve buna dayalı yeni bir devlet yapılanmasının hangi doğrultuda yürütülebileceği değerlendirildi.

Tasfiye yoluyla konsolidasyon çizgisinden gelen bir siyasal anlayışın, önümüzdeki dönemde Suriye'de katılımcı, kapsayıcı ve temsil adaleti sağlayan bir devlet yapılanmasına gideceğini beklemenin gerçekçi olmayacağı belirtildi. Bu durumun ipuçlarının şimdiden görüldüğü; bölgelerde valilik, mülki amirlik, emniyet müdürlüğü gibi pozisyonlar için yapılan görevlendirmelerde El-Kaide kökenli, İhvancı kadroların tercih edildiği aktarıldı. Bununla birlikte, ülkenin bazı bölgelerindeki yerel unsurların bu görevlendirmelere şiddetle karşı çıkmaları sonucu, yerel unsurların tercihlerinin yerine getirildiği de görülmektedir.

Suriye'nin nüfus yapısı içindeki farklı inanç kesimlerinin, etnik grupların ve siyasal oluşumların ihmal edilemeyecek büyüklüklerde varolmasının, devlet düzeyinde "tasfiye yoluyla konsolidasyon" girişimlerine karşı, şimdilik bir olasılık olarak, bir "fren" etkisi yaratabileceği vurgulandı. Ancak bu etkinin gerçekleşme olasılığın, bölgede büyük bir "ihvan" varlığının siyasal hakimiyet sağlaması olasılığından düşük olduğunun görüldüğü, bu durumun da bölgedeki Mısır gibi diğer Arap kökenli devletler açısından büyük bir istikrarsızlık kaynağı olarak değerlendirildiği ve endişe kaynağı oluşturduğu belirtildi.

Fehim Taştekin konuşmasında Suriye denkleminin en kritik unsurunun bugün ülkenin en önemli ekonomik kaynakları ve varlıklarının büyük ölçüde yer aldığı bilinen Doğu ve Kuzey Doğusunda hakimiyet sağlamış olan görünen Kürt kökenli siyasal güçlerin olduğunu ifade etti. Bu güçler bölgenin nüfus yapısı içinde bir azınlık oluşturmaktadırlar. Ancak farklı isimler altında da olsa, bu güçlerin başta A.B.D., İsrail, Alman istihbaratı olmak üzere önemli ölçüde dış-kaynaklı askeri güç, eğitim ve lojistik destek ve mali kaynaklara sahip olan bir siyasal unsur olduğuna işaret edildi.

Bu güçlerin toprak talebinden başlayarak doğal kaynakların paylaşılması ve bu kaynaklara dayalı gelirlerde ortaklık gibi taleplerle ülkenin idari olarak yeniden yapılanmasında ciddi bir pay sahibi olmayı hedefledikleri vurgulandı. Her ne kadar bu hedefler bugün için Şam'da hakim olan grupların yeniden yapılanma konusundaki bütünlükçü merkezi modellere yönelik açıklamalarıyla çelişir gibi görünse de, bu konuların dış destekli teşvik ve telkinler yönünde çözümlenmesinin beklenebileceği ifade edildi. Askeri güç olarak bütün alt yapısı ve operasyonel kabiliyetlerinin neredeyse tümünün İsrail tarafından imha edildiği bir rejimin, savunma ve güvenlik alanında yaşadığı zaafiyetler düşünüldüğünde, yeni yönetimin güçlü dış desteğe dayanan askeri ve ekonomik oyuncular karşısındaki pazarlık imkanlarının çok sınırlı olacağı belirtildi.

Fehim Taştekin, ülkenin yeniden yapılanmasında bir başka unsurun daha önce Lübnan'da İsrail ile çatışan Durzi azınlığın olabileceğini; ölçek olarak küçük olsa da, bu sefer kendi içinde bölünerek bir kısım nüfusun İsrail'den destek alarak yeni yapılanma içinde şimdiden bazı toprak

talepleri olduğunu, hatta yine bu azınlık nüfusun İsrail'e bağlanmaya giden talepleri olduğunu belirtti. Burada önemli olan noktanın, söz konusu bölgenin Lübnan'dan başlayarak Kürt denetimdeki bölge üzerinden Irak'a bağlayan koridor oluşturduğu; bu koridorun, bir yanda Irak Kürdistanı ve Suriye Kürt Bölgesini Lübnan'a bağlarken, diğer yandan da İsrail için Orta Doğuda İran'a doğru uzanan geniş bir etki bölgesi yaratıyor olduğuna dikkat çekildi.

Fehim Taştekin, Suriye'de gelişen yeni idari yapı içinde izlenen en önemli bölgenin doğal olarak ülkenin Kuzey Batısında, son haftalardaki hızlı dönüşümün başladığı bölge olan Türkiye sınırındaki Idlib ve çevresi ile Halep civarındaki bölgeler olduğunu belirtti. Burada iki önemli konu öne çıkmakta; 1) bölgede yaşayan ve silahlı faaliyetlerde yer alan Suriye dışından gelen Cihatçı grupların yeni düzen içindeki yeri ve bu grupların gelecekteki statüleri; ve, 2) Halep ve çevresinde yaşayan, bölgedeki nüfus yapısı içinde önemli yer tutan müslüman olmayan ve ülkedeki hakim mezhep grupları dışında olan Suriyelilerin kurulmakta olan yeni yapı içindeki konumları ve kurulacak olan düzen içinde sahip olacakları yurttaşlık hakları ve bu haklara ilişkin hukuki ve fiziki güvenceler. Taştekin bölgede demografik olarak hakim konumda olan Arap Alevi ve ağırlıklı olarak Hristiyan olan müslüman olmayan nüfusun bölgedeki Cihatçı baskılar ve Şam'dan gelecek İhvanî etkiler karşısından belli bir direnç kapasitesi olacağını; ancak bu kesimlerin yeni Suriye içinde kalıcı bir statü kazanmalarının yapılacak olan yeni anayasa ve ülkede bir devlet yapısının oluşumu ile açıklık kazanabileceğini belirtti.

Bu genel görünüm içinde Suriye'nin acilen ve çok büyük ölçeklerde dış yardımlara gereksinim duyduğu ancak bu desteğin bugünkü koşullarda çok sınırlı alanlarda ve ihtiyacın çok altından gerçekleştiği vurgulandı. Bu durumun en önemli nedeninin henüz meşru ve işleyen bir devlet yapısının ortaya çıkmamış olması, dolayısıyla da uluslararası oyuncuların ülkedeki muhataplarının henüz belirlenmemiş olması gösterildi. Bazı siyasal yetkililerin "görevlendirilmiş" olmalarının tam olarak bir yetkilendirme olmadığı, HTŞ liderliğinin bile resmi bir niteliği olmadığı, örgütün liderinin bir başkan konumunda olmakla birlikte henüz bu resmi olarak bu ünvanı bile taşımıyor olmasına dikkat çekildi. Bu durum karşısında yönetim ile bazı dış temaslar gerçekleşmekle birlikte, henüz uluslararası toplum tarafında bir kolektif girişim başlatılmamış olmasının ülkedeki yeniden yapılanma çalışmalarını geciktirdiğine; bunun da ülkedeki insani dramı derinleştirdiği ve fiziki yıkımın maliyetini arttığı belirtildi. Doğal olarak gerek Kuzey Batıdaki oluşum ve gerekse de Şam-merkezli yönetimin destekçileri durumunda olan uluslararası oyuncuların bugüne kadar olduğu gibi bugünden sonra da acil ihtiyaçlar konusunda belli mali ve maddi yükleri üstlenmelerinin beklendiği görülmektedir. Ancak bu durumun ülkedeki kırılma koşulların çaresi olmadığı açıktır.

Ülkenin ekonomisinin, güvenlik ihtiyaçlarının, sosyal dengelerinin ve idari yapılanmasının sürdürülebilirlik noktasına erişmesi için yaklaşık 200 milyar ABD Doları düzeyinde bir yeniden yapılanma bütçesi gerekecektir. Bu seviyede bir yatırım ve kalkınma sürecinin uluslararası bir platform düzeyinde kurumsal olarak yürütülmesi dışında bir seçenek olmadığı açıktır. Ancak hali hazırda bu tür uluslararası yapılanma girişimi olmadığı gibi; en az gelecek 4-5 yıllık dönemdeki gelişmelerin izlenmesi ve anayasal düzenin ne yönde şekilleneceğinin izlenmesi gereklidir. Bu durum bile kendi başına Suriye konusunun nasıl bir belirsizlik alanı, yüksek potansiyelli bir istikrarsız ortamı içinde olduğunun en açık göstergesidir.

Fehim Taştekin'den sonra söz alan Naim Babüroğlu konuya ağırlıklı olarak Suriye Sorununun uluslararası boyutları ve özellikle de bölgede Türkiye ve diğer uluslararası oyuncuların bugünkü ve gelecekteki olası konumları açısından yaklaştı. Naim Babüroğlu konuşmasına dünya tarihinde savaşlar ve barışlar konusunda bir çarpıcı bilgiyi aktararak başladı. Babüroğlu, 5000 yıllık insanlık tarihinde toplam olarak yaklaşık 270 yıllık bir dönemin barış dönemi olarak nitelenebileceği bir "çatışmasızlık" dönemi yaşandığını, bu "çatışmasızlık" ortamının özellikle Türkiye'nin de içinde bulunduğu bölgede daha da kısa bir süre geçerli olmuş olabileceğinin yadırganmamasının gerektiğini belirtti.

Naim Babüroğlu, Suriye'deki gelişmelere bakıldığında, sürecin son safhasında yaşananların askeri açıdan rasyonel bir açıklamasının olmadığına dikkat çekti. Halep'in hızla Esad Rejiminin denetiminden çıkmasının, bu noktada Şam yönündeki ilerlemenin Suriye Ordusunun bölgeyi boşaltarak yeni savunma hatları oluşturmak üzere geri çekildiği şeklindeki bilgilerin askeri açıdan herhangi bir anlamı olmadığından baştan belli olduğunun konunun önceden siyaseten yapılmış olan bir düzenleme olduğuna işaret ettiğini belirtti.

Babüroğlu, Şam'ın herhangi ciddi bir askeri direniş olmadan düşmesinin, Başbakanın gayet sakin ve emin bir şekilde konutunda gelenleri bekliyor oluşunun ve daha sonra da aynı sakinlik ve güvenli bir biçimde yeni yönetime geçiş konusunda işbirliği ve danışmanlık yapmasının, yeni yöneticilerinin medya önündeki görünümünün, demeç ve ifadelerinin rejim değişiminin önceden siyasi olarak düzenlenmiş ve çalışılmış bir süreç olduğunun güçlü göstergeleri olduğunu vurguladı.

Bu düzenlemenin planlanması ve özellikle HTŞ merkezli olarak yürütülmesinde bölge dışından İsrail, ABD ve İngiltere'nin başat rol oynadıkları; bu oyuncular yanında bölgede ise Türkiye, Suudi Arabistan ve Katar'ın da önemli rol aldıklarının anlaşıldığına belirtti. Öte yandan, bölgedeki varlıkları ile Rusya Federasyonu ve İran'ın hem doğrudan, hem de Hizbullah üzerinden son dönemlere kadar sağladıkları desteği çekerek, sürecin hızlı ilerlemesini mümkün kılan bir tavır aldıklarının altını çizdi.

Babüroğlu bu "geri duruşun;" Rusyanın hem Ukrayna nedeniyle Suriye'ye önceki dönemlerde olduğu kadar güç aktaramaması, hem de Suriye tarafının direniş iradesinin isteksizliği ve kırılışı karşısında kendisinin daha çok yıpranmasını önlemeye çalışması; İran ve Hizbullah tarafının ise son dönemde İsrail karşısında hem komuta kademelerinde hem de askeri silah ve teçizat açısından önemli ölçüde güç kaybetmesi sonucu etkisinin azalmasına bağlı olduğunu düşündüğünü kaydetti.

Babüroğlu Suriye'deki gelişmelere geniş bir bakış açısıyla bu gelişmelerin Türkiye, Irak ve İran'a olan uzantıları ile değerlendirilmesinin önemli olduğunu gündeme getirdi. Geline aşamadan sonra; İran'daki rejimin değiştirilmesi ile Türkiye, Irak, İran eksenini üzerinden hem ABD'nin bölgedeki etki alanının güvenceye alınması, hem de İsrail'in bölgedeki varlığının pekiştirilmesi ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik girişimler beklenebileceğini belirtti. Bu güvenlik alanının ortak noktasının bölgedeki Kürt siyasal varlığı, hedefin de Kürt unsurunun güçlendirilmesi ve hukuki bir statüye kavuşturulması olduğuna dikkat çekti.

Bu noktada ABD açısından önemli önceliklerden birinin Suriye'de SDG genel tanımı ile var olan YPG/PKK unsurlarının hali hazırda kontrolünde olan bölgedeki coğrafi ve idari kontrolünün yeni Suriye yapılanmasında da korunması olduğunun belli olduğunu ifade etti. Anılan bölgenin ülkenin en büyük enerji, tarım ve su kaynaklarının var olduğu bir bölge olduğundan hareketle, bu kontrol alanının gerek oluşturulacak olan Suriye merkez yönetimi, gerek Suriye'nin diğer bölgelerinde gerçekleşmesi muhtemel siyasal yapılanmalar gerekse de daha geniş anlamda Suriye'ye komşu coğrafyalardaki siyasal yapılar karşısında SDG açısından önemli bir güç kaynağı ve etki merkezi olarak düşünüldüğünü vurguladı.

Babüroğlu Suriye'deki SDG oluşumunun ABD'nin bölgede doğrudan desteklediği ve kalıcı olarak yapılanması için önemli lojistik ve taktik sağladığının unutulmaması gerektiğini, göreve gelecek olan Trump yönetiminin de bu konuda büyük politika değişikliklerine gitmesinin beklenmemesi gerektiğini düşündüğünü not etti. Trump'ın göreve gelmeden önce bölgeden çekileceklerine dair bazı açıklamalarının ABD'nin temel duruşunu değiştirmek anlamına gelmeyeceğini, bunun en açık göstergesinin de beklenenin aksi yönde olmak üzere ABD'nin son haftalarda bölgede SDG ile birlikte hareket eden askeri varlığını düşürmek yerine yeni unsurlarla büyütüp pekiştirmesi olduğunun altını çizdi. Bu bağlamda Avrupa'da konuşlanmış olan ABD Merkez Komutanlığının değerlendirme ve hareketlerinin bölgeye yönelik ABD politikasını belirleyen hakim yaklaşım olduğunu, bu yaklaşımın da ABD Savunma Bakanlığının genel strateji ve yaklaşımları dışında değil, tam aksine bu stratejiler gereği belirlenen taktik adımlar olduğunun bilinmesi gerektiğini belirtti.

Babüroğlu, bu gelişmelerin öncesinde ve rejim değişikliğinin gerçekleştiği ilk günlerde Türkiye'de büyük bir "zafer" algısının yaratıldığını, Türkiye'nin gerek yeni yönetimin oluşumu gerekse de yeni Suriye'nin yapılanmasında önemli bir rol aldığı ve bu konumunun giderek daha belirginlik kazanacağına dair açıklama ve yorumların temkinle karşılanmasının uygun olacağını dikkat çekti. Şam yönetiminin oluşumundan hemen sonra ve Türk yetkililerinin yeni yönetimle resmi olarak yaptıkları temasları takiben İtalya'da 5 ülkenin katılımıyla yapılan NATO toplantısına bir NATO ülkesi olarak Türkiye'nin davet edilmemiş olmasının dikkate değer olduğunu, konunun Türkiye'de ne basında ne de resmi demeç ve yorumlarda yankı bulmuyor oluşunu ise vahim olarak niteledi.

Babüroğlu, Türkiye'nin bölgedeki olayların başlangıçtan bu yana her açıdan içinde olan, yıllar boyunca gelişmelerin en büyük insani ve mali yüklerini üstlenmiş olan ve 911 km sınırı ile Suriye'ye komşu olan bir NATO ülkesi olduğundan hareketle, Türkiye'nin, bölgenin geleceği konusunda NATO olarak yapılan bir değerlendirme toplantısının dışında tutulmasının uluslararası toplum açısından büyük bir zaafiyet olduğuna dikkat çekti. Bu durumun Türkiye tarafından hassasiyetle not edilmesi gereken bir durum olduğunu ve bölgedeki yeni siyasal yapılanmalar konusunda gerçekçi politikalar geliştirmesi için güçlü bir sinyal oluşturduğunu; bu tespiti dayanarak ulusal çıkarları ve bölge barışı açısından kendi ulusal strateji ve hedeflerini açık bir şekilde ortaya koyması gerektiğini belirtti. Şam'da oluşan yönetimin kadrolaşması çalışmalarının ve özellikle İsrail'in Suriye'de önemli bir ilerleme ile yeni toprak kazanımları gibi gelişmeler karşısında aldığı tutumun da yine Türkiye'nin yeni Suriye yapılanması konusunda etki alanının sınırları konusunda bugün için önemli bir fikir verdiğini ifade etti.

Babüroğlu konuşmasının başlarında olduğu gibi sunumunun geleceğe yönelik alt başlıklarında da en önemli vurgusunu Suriye'nin doğusu ve Türkiye sınırının önemli bir kısmında hakim pozisyonda olan Kürt siyasal oluşumuyla ilgili olarak yaptı. Bölgede bugün oluşan coğrafi hakimiyetin Irak Kürdistanı ile birlikte düşünülmesi gerektiğini belirtti ve bu hakimiyet alanının 1. Dünya Savaşı'na kadar uzanan bir tarihsel perspektifte Amerikan ve İngiliz kaynaklarında yer alan stratejik hedeflerle benzerliklerinden örnekler verdi. Esasen Arap Baharı olarak adlandırılan ve bölgedeki mevcut devlet yapılarının çözülerek belli etnik ve mezhepsel kökenlere dayalı örgütlerin çatışma ve hakimiyet alanlarına dönüşen sürecin de kaynağında önceden geliştirilen planlamaların olduğuna göndermeler yaptı.

Babüroğlu, bu planlamanın 11 Eylül sonrasında A.B.D. Savunma Bakanlığı bünyesindeki farklı birimler nezdinde başlatıldığını mesleki konumuyla bağlantılı olarak kendi yazıları ve kitaplarında da yer verdiği şekilde konunun tanıklarına dayalı anlatımlarla destekledi. Ancak Irak'taki rejim değişikliği sürecinde ve Suriye'deki gelişmelerin başlamasıyla bu planların daha da ayrıntılı olarak tasarlandığını ve Kürt siyasal oluşumu ile ilgili yaklaşımların ilk olarak bu dönemde yüksek seviyede somut destek ve birlikte hareket aşamalarına geldiğinin görüldüğünü belirtti. Türkiye sınırında gelişimini sürdüren Kürt siyasal varlığının hem Suriye'nin hem de Türkiye'nin toprak bütünlüğü açısından önemli bir tehdit oluşturduğunu tüm ilgili tarafların gördüğünü ve kabul ettiğini; ancak, bu oluşumun ABD ve İsrail için vazgeçilmez ve geri dönüşü olmayan bir politika seçeneği olduğunu görmek gerektiğini ifade eden Babüroğlu, bu varlığın askeri yollardan bertaraf edilmesi ile ilgili 2 önemli tespitte bulundu: 1) ABD böyle bir harekate izin vermeyecektir; 2) Bölgede bir askeri hareketin ABD ile girilecek bir sıcak çatışma anlamına geleceğinin bilinmesi gerekmektedir.

Naim Babüroğlu'nun yorum ve sunumlarını takiben Türkiye Raporu Direktörü Can Selçuki Suriye'deki gelişmelerle ilgili henüz sonuçlandırdıkları ve tam analizi üzerinde halen çalıştıkları kamuoyu araştırmasının ilgili bölümlerini aktardı ve Türkiye kamuoyunun konuya ilişkin eğilimleri konusundaki ilk tespitlerini paylaştı. Selçuki geline aşamada Türk kamuoyunun Cumhurbaşkanlığı Hükümetinin Suriye politikası konusunda dengeli bir anlayış içinde olduğunu, katılımcıların %42'si politikaları başarısız bulurken %37'sinin başarılı bulduğunu, %15'lik bir kesimin "ne başarılı ne de başarısız" yanıtını verdiğini, konu hakkında fikir belirtmeyenlerin oranının ise %7 olarak gerçekleştiğini belirtti.

Yeni Şam yönetiminin hakim gücü olan HTŞ ile ilgili bir soruda, fikir beyan edenlerin arasında en yüksek oranda belirtilen (%28) ifadenin HTŞ'nin Suriye'yi yönetme hakkına sahip, meşru bir örgüt olduğu, diğer taraftan yaklaşık her 4 katılımcıdan 1'inin HTŞ'yi terör örgütü olarak tanımlarken %22'lik bir kitlenin radikal islamcı bir örgüt olarak tanımladığı tespitine yer verildi. Araştırmanın çarpıcı sonuçlarından birinin Türkiye'nin yeni Suriye yapılanmasında ekonomik olarak destek vermesiyle ilgili idi. Bu konuda katılımcıların önemli çoğunluğunun (%62) Suriyenin ekonomik istikrara kavuşması için Türkiye'nin finansman desteği sağlamaması gerektiğini düşündüğü, %32'lik bir kitlenin «Evet, sağlamalıdır» yanıtını verirken «Fikrim yok» diyenlerin oranının %6'da kaldığı görüldü.

Araştırmada kritik sorulardan biri de "Türkiye'nin Suriye'de iktidarı ele geçiren HTŞ yönetimine verdiği destekle ilgili hangi ifadeye katılırsınız?" sorusu idi. Burada da katılımcıların %37'si Türkiye'nin HTŞ'ye herhangi bir destek vermesinin doğru olmadığını düşünürken %30'unun HTŞ'ye diğer ülkelerle işbirliği içinde destek verilmesi gerektiğini düşündüğü; öte yandan, her 5 kişiden 1'i HTŞ'ye her türlü desteğin doğrudan verilmesi gerektiğini belirtirken, konu hakkında fikir beyan etmeyenlerin oranının %12 olduğu görüldü.

Araştırmanın bir diğer konusu katılımcıların Suriye'de yapılacak olan yeni anayasa ile ilgili düşünceleriydi. "Suriye'de laik bir anayasa yapılmasının Türkiye için ne kadar önemli olduğunu düşünüyorsunuz?" sorusuna katılımcıların önemli çoğunluğunun (%60) Suriye'de laik bir anayasa yapılmasının Türkiye için önemli veya çok önemli, %31'inin konunun önemsiz olduğunu düşündükleri, her 10 katılımcıdan 1'inin de fikir beyan etmediği belirtildi.

Araştırmada "Sizce Suriye'nin kuzeyinde bir bölgeyi kontrol eden PKK ile bağlantılı PYD örgütünün silahsızlandırılması için Türkiye birazdan sayacaklarımdan hangisini yapmalıdır?" sorusuna her 3 katılımcıdan 1'inin PYD'nin silahsızlandırılması için Türkiye'nin silahlı çatışmaya girmeden diplomatik yollar ile baskı kurması gerektiğini düşündüğü, %28'inin konunun çözümü için Türkiye'nin sınır ötesi operasyon yapması gerektiğini, %28'nin de meselenin Suriye'nin iç meselesi olduğu için taraf olunmaması gerektiğini düşündüğü görüldü. Katılımcıların %12'si ise konu hakkında fikir beyan etmedi.

Araştırmada son olarak; "Türkiye'nin Suriye'nin geleceğinde oynayabileceği rol ile ilgili hangi ifadelere katılırsınız?" sorusuna her 5 katılımcıdan 2'sinin «Türkiye Suriye'nin iç işlerine karışmamalıdır» yanıtını verirken, her 4 katılımcıdan 1'inin Türkiye'nin Suriye'nin toprak bütünlüğünü önceliklendirmesi gerektiğini düşündüğü, Suriye'de kurulacak yeni devletin Türkiye himayesinde olması gerektiğini söyleyenlerin oranının %16 olduğu, ayrıca 10 katılımcıdan 1'inin de Türkiye'nin Suriye'ye doğru topraklarını genişletmesi gerektiğini ifade ettiği görüldü. Burada sorulan soru bir önceki soru ile birlikte düşünüldüğünde, söz konusu PYD olduğunda Türkiye'nin taraf olmaması gerektiğini düşünenlerin oranının 13 puan daha düşük olduğu, bunun da toplumun PYD konusunda alınacak tavır ile Suriye ilişkilerini birbirinde ayrı gördüğüne işaret ettiği belirtildi.

Can Selçuki'nin konuşmasından sonra toplantı katılanların soruları ve yorumlarına açıldı. Bu bölümde 2 ana konu öne çıktı; 1) Türkiye'nin Suriye ve Bölgedeki gelişmeler karşısında alması gereken tutum, 2) Cumhuriyet Halk Partisi'nin Suriye politikası ve bu konunun iç politikada ilintili başlıklar açısından gündeme getirmesi gereken, beklenen politika alternatifler. Katılımcılar Türkiye'nin bölgedeki tutumu ve uygulaması gereken politikalara ilişkin olarak öncelikle bölgedeki Kürt oluşumu üzerinde durdular. Yorumcular, Suriye coğrafyasının 1/3'üne tekabül eden ve Türkiye sınırının hemen yanıbaşında yer alan bir bölgede hayata geçecek olan bir etnik kimliğe dayalı bir siyasi varlığın gelecekte Türkiye açısından yaşamsal bir egemenlik sorunu olacağı öngörüsü konusunda birleştiler.

Böyle bir oluşumun bölge dışı güçlerin güdümünde destek gören ve bölgenin yaşayan demografisine aykırı zorlamalar ile oluşturulmasının bu tehditin gerçek özünü oluşturduğu konusu kritik bir tespit olarak ortaya konuldu. Anılan bölgedeki Deyr-i Zor, Rakka gibi önemli

yerleşim merkezlerinin esasen bölgede hakimiyet kurmaya çalışan etnik unsurlardan farklı demografik yapılar içermesi gerçeği karşısında, kurulmaya çalışılan siyasi yapılanmanın yapay bir nitelik taşıyacağını ve bölgenin kadim unsurlarının azınlık bir güç tarafından baskılanması ve dışlanması sonuçlarını doğuracağı belirtildi. Bu tür demografik mühendislik çabalarının bölgenin uzun yıllara yayılan bir istikrarsızlık alanı yaratacağı ve bölgenin sonuçları öngörülemez olacak olan kronik bir çatışma coğrafyasına dönüşeceğine işaret edildi. Bu tür riskler karşısında, yeni Suriye'nin anayasal yapısı içinde temsil adaletine dayalı, Suriye halkının kendi ortak yaşama iradesini yansıtan bir düzen oluşturulması yönünde çaba harcanmasının tek çare olduğu; bütün uluslararası platformlarda buna yönelik düşünce ve girişimlerin öne çıkarılması, desteklenmesi gerektiği vurgulandı.

Suriye'nin Kuzey Doğusunda etnik temelli konuların özellikle tartışıldığı yorumlar yanında bir o kadar önem taşıyan bir konunun da ülkenin Kuzey Batısında, yine Türkiye sınırlarının hemen yanında var olan Cihatçı/İhvanî yapılanma olduğuna dikkat çekildi. Türkiye'nin doğrudan destek verdiği ve kolladığı İdlîb coğrafyasının yeni yapılanma süreçlerinde göz ardı edilmemesi gerektiği vurgulandı. Bu bölgedeki yapılanmanın bölge dışından gelen silahlı unsurlar ve El-Kaide kökenli gruplar tarafından Suriye'nin kendi iç muhalefetinden çok daha farklı özellikler taşıdığı ve bunların gelecekte Türkiye için ciddi bir iç-güvenlik tehdidi oluşturduğu örnekleriyle dile getirildi. Netice olarak Hatay'ın hemen yanı başında yeni bir "Peshaver Modelinin" kök salmasının Türkiye açısından kabul edilemez olduğu ısrarla vurgulandı. Benzer yapıların hakimiyet kazandığı Pakistan ve daha sonra Afganistan'da yaşanan pratiklerin hala güncelliğini koruyan canlı örnekler oluşturduğu özellikle not edildi. Bu bağlamda bölgedeki yabancı silahlı unsurların etkisiz hale getirilerek, bölgenin yeni Suriye'nin anayasal yapılanması içinde ülkenin kendi yerel halkının bütüncül bir parçası olarak Merkez'e bağlı bir statüye kavuşturulmasının gerektiği belirtildi. Türkiye'nin bu bölge özelindeki desteğinin sürmesinin önemli olduğu ancak bu desteğin iki ülke arasındaki sınır güvenliğinin sağlanarak hedeflenen demografik arınma ve bütünleşme sürecine insani yardımlar ve ekonomik işbirliği projelerinden oluşan bir desteğe dönüştürülmesinin uygun olduğu ifade edildi.

Katılımcılar, Türkiye'nin en büyük kamuoyu desteğine sahip bir parti olarak CHP'nin bugünkü yaklaşımlarının yeterli bilgi, analiz ve derinliği yansıtmadığını belirttiler. İktidarın algı çalışmaları yoluyla konuyu iç siyasetteki gelecek planlamasının kullanışlı bir parçasına dönüştürdüğü; bu durumun da ülkenin bölgedeki etkisi ve çıkarları ile uyumlu olmadığını şimdiden görülmeye başladığı dile getirildi. Bu durum karşısında CHP'den halkı bilgilendirme, aydınlatma ve farklı politika önerileri ile kalıcı, barışçıl ve anlamlı bir çalışma içinde olmasının beklendiği ifade edildi. Bu bağlamda CHP'nin bölgeye yakın merkezlerdeki örgütleri ile daha yakın ve sürekli temaslarını sağlayacak bir yapılanmaya gitmesinin yararlı olacağı; konuya ilişkin akademik, diplomatik, askeri çevrelerle düzenli olarak politika oluşturma ve değerlendirme toplantılarının yürütülmesinin gerektiği, konunun Türkiye'nin son yıllarda karşılaştığı en kritik güvenlik ve istikrar tehditleri içeren bir konu olarak nasıl yürütülmesi gerektiği konusunda bilgiye ve uzak görüşe dayalı yaklaşımlar oluşturmalarının beklendiği ve bunu en geniş şekilde kamuoyu ile paylaşmasının önemli olduğu vurgulandı. Özellikle bölgenin tarihsel özellikleri karşısında Mustafa Kemal Atatürk'ün tespit ve öngörülerinin bugünkü gelişmelere ışık tutmaya devam ettiğinin altı çizildi.

Katılımcılar, Türkiye'nin geleneksel dış politika ilkelerinin bölgeye ilişkin olarak bugün her zamankinden daha da büyük geçerlilik taşıdığını belirttiler. Bu ilkelerin başında bölgedeki yerel çatışmalarda mezhepsel ve etnik eksenli politika yaklaşımları çerçevesinde yer alınmaması, bölge dışı güçlerin bölgedeki hedef ve yaklaşımlarına ortak olunmaması ve Türkiye'nin toprak bütünlüğüne yönelik duruşun her koşul altında korunarak bunun dışında eğilimlerden uzak durulması gibi nitelikler taşıdığı hatırlatıldı. Türkiye'nin son yıllara kadar bölgedeki oyuncular tarafından siyaseten ve sosyal düzen olarak bir rol modeli, bölge-içi çatışmalarda güvenilir bir uzlaştırıcı olarak görülmesinin altında bu akılcı tutumun yattığına dikkat çektiler. Yapılan yorumlarda bölgedeki etnik kökenli veya mezhep temelli siyasi oyuncuların kendi aralarında veya bölge dışı oyuncularla ilişkilerinde en karmaşık siyasi durumlarda "Ankara"ya baktıklarının bilindiğini örnekleri ile aktardılar.

Bu tespitlerden hareketle, CHP'nin de 3 konuda harekete geçmesinin önemli olduğu değerlendirildi: a) bölgedeki yerel unsurları daha yakından anlamaya ve bilgilenmeye yönelik yaklaşımlar geliştirilmesi; b) bölge-dışı oyuncuların doğal olarak kendi ulusal çıkarları ve uzun erimli hedefleri doğrultusunda şekillendirmeye çalıştığı yapıların ötesinde var olan kadim unsurlarla ilişki ağlarına erişim sağlanması; ve, c) bu bilgiler ve doğrudan temaslar yoluyla, bölgenin gerçek sorunları karşısında gerçek çözüm önerileri ortaya konulması. Katılımcılar, bu yaklaşımın bir süreç olarak ele alınmasının önemli olduğu ve bu sürecin Türkiye ve bölgenin istikrar ve gelişmesi için kıymetli katkılar sağlayacağı belirttiler. Katılımcılar, son bir tespit olarak son dönemde Türkiye'de etnik temelli terör faaliyetlerinin sonlandırılması amacı ile başlatıldığı belirtilen siyasal girişim ve çalışmaların her ne kadar iç-siyaset alanında yürütülmekte olduğu görülse de, kaçınılmaz olarak Suriye'deki oluşumlarla da bir ilintisi ve uzantısı olacağı, olduğu tespitinde bulundular.

Bu bağlamda, ülkede terörün sonlandırılmasının herkesin dileği ve heyecanla beklediği bir sonuç olduğu konusunda bir kuşku olmadığını ifade ettiler. Ancak, CHP yönetiminin çok isabetli olarak ortaya koyduğu gibi, bu girişim ve çalışmaların yalnızca hedeflenen sonuçlarının anlatılarak değil, 1) başı sonu belli, kapalı kapılar arkasında değil, belli bir siyasal düzeyde açıklıkla tanımlanmış yöntemler, araçlar, olasılıklar ve yapılardan oluşan bir hukuk içinde yürütülmesinin; ve, 2) geniş toplum kesimlerinin rızası ve kabulüne dayanan bir mutabakat platformunda yürütülmesinin önemli olduğunun altını çizdiler.

Toplantı, katılımcıların bu tür politika üretimi ve çalışma ortamlarının çok yararlı olduğu yönündeki değerlendirmeleri ve bu çalışmaların farklı merkezlerde de düzenlenerek konu üzerindeki düşüncelerin olgunlaştırılması ve yaygınlaştırılması dilekleri ile sonlandı.